

Rafał Cholewa, Krzysztof Kleczek

Sprawozdanie z pierwszego etapu prac dokumentacyjno-informacyjnych nad drukami z XV-XIX w. ze skasowanych klasztorów w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie w dniach 3 XII 2012 - 18 III 2013 r.

Hereditas Monasteriorum 2, 534-539

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zespół XV

Rafał CHOLEWA, Krzysztof KLECZEK
Książnica Cieszyńska w Cieszynie

Sprawozdanie z pierwszego etapu prac dokumentacyjno-informacyjnych nad drukami z XV–XIX w. ze skasowanych klasztorów w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie w dniach 3 XII 2012–18 III 2013 r.*

Najcenniejszą częścią zasobu bibliotecznego powstałej w 1994 r. Książnicy Cieszyńskiej¹ są księgozbiory historyczne²: biblioteka Leopolda Jana Szersznika, księgozbiór Józefa Ignacego Kraszewskiego, biblioteka Czytelni Ludowej, biblioteka Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, biblioteka Dekanatu (przechowywana w Książnicy jako depozyt) oraz księgozbiór pomuzealny. Realizowane w ramach projektu badawczego *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja* działania skupią się na badaniach proveniencyjnych w tychże księgozbiorach. Prace te będą miały charakter dokumentacyjno-informacyjny. Ich celem będzie rozpoznanie i zidentyfikowanie zapisów proveniencyjnych po skasowanych na obszarze Rzeczypospolitej

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 L. BROŻEK, *Biblioteka Kraszewskiego w Cieszynie*, „Przemiany”, 1957, 6, s. 4; IDEM, *Oddział cieszyński Biblioteki Śląskiej*, „Cieszyński Rocznik Muzealny”, 1, 1969, s. 131–133; IDEM, *Zbiory cieszyńskie*, [w:] J. KANTYKA (red.), *Biblioteka Śląska 1922–1972*, Katowice 1973, s. 67–83; W. PAWŁOWICZ, *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie: historia i księgozbiór*, [w:] H. ŁASKARZEWSKA (red.), *Cieszyńskie księgozbiory historyczne. Materiały z sesji naukowej Cieszyn, 18–20 listopada 1991 r.*, Warszawa 1993, s. 42–52; M. DANIEL, *Biblioteka Czytelni Ludowej w Cieszynie*, „Pamiętnik Cieszyński”, 10, 1995, s. 25–46; A. GOJNICZEK, *Biblioteka Józefa Ignacego Kraszewskiego*, *ibidem*, s. 47–65; W. PAWŁOWICZ, *U źródeł Biblioteki Dekanatu w Cieszynie – kolekcja księdza Antoniego Alojzego Löhna*, *ibidem*, s. 18–24; A. RUSNOK, *Biblioteka Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Cieszynie*, *ibidem*, 11, 1996, s. 43–52; K. SZELONG, *Proces ewidencji i opracowania bibliotecznych zbiorów ks. Leopolda Jana Szersznika: zarys historyczny*, „Roczniki Biblioteczne”, 44, 2000, s. 87–134; J. SZTUCHLIK, *Opracowanie zbiorów w ramach projektu „Ochrona i konserwacja cieszyńskiego dziedzictwa piśmienniczego”*, [w:] R. LIS (red.), *Między teorią a praktyką. Ochrona zbiorów w małych bibliotekach i archiwach. Materiały z konferencji naukowej, Cieszyn 3–5 marca 2010*, Cieszyn 2010, s. 563–636.

2 A. HEINRICH, *Repertorium codicum mancriptorum in caesareo-regia Bibliotheca Scherschnickiana Teschnii*, wyd. U. WIECZOREK, wprowadzenie K. SZELONG, red. R. GŁADKIEWICZ, Wrocław 2004; M. PAWLIK, *Katalog księgozbioru, rękopisów, dyplomów, rycin, map, atlasów, fotografii jakoteż dyplomów, adresów itp. pozostałych po ś.p. Józefie Ignacym Kraszewskim = Catalogue de la bibliothèque, des manuscrits, des diplomes, des estampes etc. de J. I. Kraszewski*, Lwów 1888; A. KAWECKA-GRYCZOWA, *Inwentarz inkunabułów bibliotek cieszyńskich*, „Zaranie Śląskie”, 2, 1936, s. 90–96; *Katalog średniowiecznych rękopisów Książnicy Cieszyńskiej*, oprac. M. ZWIERCAN, Wrocław 2003.

Tabela 1. Druki poklasztorne w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej w świetle pierwszego etapu badań

Lp.	Klasztor	Zakon	Księgozbiór historyczny	Liczba tytułów	Liczba woluminów
1	Bar Semenki	bazylianie	księgozbiór pomuzealny	1	1
2	Kamieniec Podolski	bazylianie	Czytelnia Ludowa	2	2
3	Kobryń	bazylianie	Czytelnia Ludowa	2	2
4	Lwów	bazylianie	księgozbiór pomuzealny	1	1
5	Pustynki	bazylianie	Czytelnia Ludowa	1	1
6	Żyrowice	bazylianie	Czytelnia Ludowa	4	4
7	Żyrowice	bazylianie	księgozbiór pomuzealny	1	1
8	Lubiń	benedyktyni	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
9	Orłowa	benedyktyni	Biblioteka Dekanatu	3	3
10	Orłowa	benedyktyni	księgozbiór pomuzealny	1	1
11	Święty Krzyż	benedyktyni	Czytelnia Ludowa	2	2
12	Święty Krzyż	benedyktyni	księgozbiór pomuzealny	1	1
13	Tyniec	benedyktyni	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
14	Kadyny	bernardyni	księgozbiór pomuzealny	1	1
15	Łuck	bernardyni	Czytelnia Ludowa	1	1
16	Bledzew	cystersi	Czytelnia Ludowa	1	1
17	Oliwa	cystersi	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	2	2
18	Wąchock	cystersi	księgozbiór pomuzealny	1	1
19	Cieszyn	dominikanie	Biblioteka Dekanatu	6	6
20	Gidle	dominikanie	Czytelnia Ludowa	1	1
21	Lwów	dominikanie	Czytelnia Ludowa	1	1
22	Nieśwież	dominikanie	Czytelnia Ludowa	1	1
23	Opawa	dominikanie	księgozbiór pomuzealny	2	2
24	Wilno	dominikanie	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
25	Drohiczyn	franciszkanie	Polskie Towarzystwo Ludoznawcze	1	1
26	Wodzisław	franciszkanie	Biblioteka Dekanatu	1	1
27	Bar	jezuici	Czytelnia Ludowa	1	1
28	Bar	jezuici	księgozbiór pomuzealny	1	1
29	Cieszyn	jezuici	księgozbiór pomuzealny	6	6
30	Kamieniec Podolski	jezuici	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
31	Kraków	jezuici	Biblioteka Dekanatu	1	1
32	Kraków	jezuici	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
33	Kraków	jezuici	Czytelnia Ludowa	4	4
34	Liczkowce	jezuici	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
35	Lwów	jezuici	Biblioteka Dekanatu	1	1
36	Lwów	jezuici	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
37	Lwów	jezuici	księgozbiór pomuzealny	1	1
39	Mińsk	jezuici	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
39	Mohylew	jezuici	Czytelnia Ludowa	1	1
40	Nowy Sącz	jezuici	księgozbiór pomuzealny	1	1

Lp.	Klasztor	Zakon	Księgozbiór historyczny	Liczba tytułów	Liczba woluminów
41	Opawa	jezuici	Biblioteka Dekanatu	2	2
42	Sandomierz	jezuici	Czytelnia Ludowa	1	1
43	Wilno	jezuici	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
44	Wilno	jezuici	Czytelnia Ludowa	3	3
45	Wrocław	jezuici	Biblioteka Dekanatu	1	1
46	Ostróg	kapucyni	Czytelnia Ludowa	1	1
47	Kamieniec Podolski	karmelici bosci	Czytelnia Ludowa	1	1
48	Kraków	karmelici bosci	Biblioteka Dekanatu	2	2
49	Kraków	karmelici bosci	Czytelnia Ludowa	1	1
50	Kraków	karmelici bosci	księgozbiór pomuzealny	1	1
51	Lwów	karmelici bosci	Czytelnia Ludowa	1	1
52	Sambor	misjonarze	księgozbiór pomuzealny	1	1
53	Tykocin	misjonarze	Czytelnia Ludowa	1	1
54	Hebdów	norbertanie	Czytelnia Ludowa	1	1
55	Nowy Sącz	norbertanie	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
56	Wrocław	norbertanie	Polskie Towarzystwo Ludoznawcze	1	1
57	Imbramowice	norbertanki	Czytelnia Ludowa	1	1
58	Biała Woda	pijarzy	księgozbiór pomuzealny	9	9
59	Piotrków Trybunalski	pijarzy	Czytelnia Ludowa	1	1
60	Radom	pijarzy	Czytelnia Ludowa	1	1
61	Warszawa	pijarzy	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	2	2
62	Warszawa	pijarzy	Czytelnia Ludowa	1	1
63	Wilno	pijarzy	Czytelnia Ludowa	1	1
64	Chełm	reformaci	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
65	Chełm	reformaci	Czytelnia Ludowa	1	1
66	Gliwice	reformaci	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
67	Krzemieniec	reformaci	Czytelnia Ludowa	1	1
68	Pakość	reformaci	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
69	Szamotuły	reformaci	Czytelnia Ludowa	1	1
70	Woźniki	reformaci	Czytelnia Ludowa	1	1
71	Beresteczko	trynitarze	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	4	4
72	Kraków	trynitarze	Polskie Towarzystwo Ludoznawcze	1	1
73	Lwów	trynitarze	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	1	1
74	Teofilpol	trynitarze	Biblioteka J. I. Kraszewskiego	2	2

i Śląska klasztorach, a tym samym określenie stanu ilościowego druków pochodzących z bibliotek klasztornych w księgozbiorach historycznych Książnicy Cieszyńskiej.

W ciągu prawie 20-letniego okresu istnienia Książnicy Cieszyńskiej, ale także zapewne w okresie wcześniejszym, kiedy księgozbiory historyczne były częścią Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej (następnie Oddziału Zabytkowego Biblioteki Miejskiej), a wcześniej także Muzeum

Miejskiego w Cieszynie, nie prowadzono badań proveniencyjnych w tak szerokim zakresie. Wcześniejsze prace tego typu, np. towarzyszące organizacji wystaw³, miały charakter wycinkowy, obejmowały niewielką część zasobu.

W katalogu komputerowym starych druków, liczącym obecnie 23 308 rekordów, w indeksie proveniencji zarejestrowano do tej pory zaledwie 1272 zapisy proveniencyjne (z czego np. 318 to zapisy i znaki własnościowe Czytelni Ludowej, 213 – Biblioteki Szersznika, 101 – Leopolda Jana Szersznika, 38 – Józefa Ignacego Kraszewskiego, 35 – Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego) w 730 drukach (stan z 14 V 2013 r.). Zapisów proveniencyjnych klasztornych odnotowano zaledwie 25. Indeksy ekslibrisów i supereklibrisów rejestrujące znaki własnościowe liczą 40 rekordów.

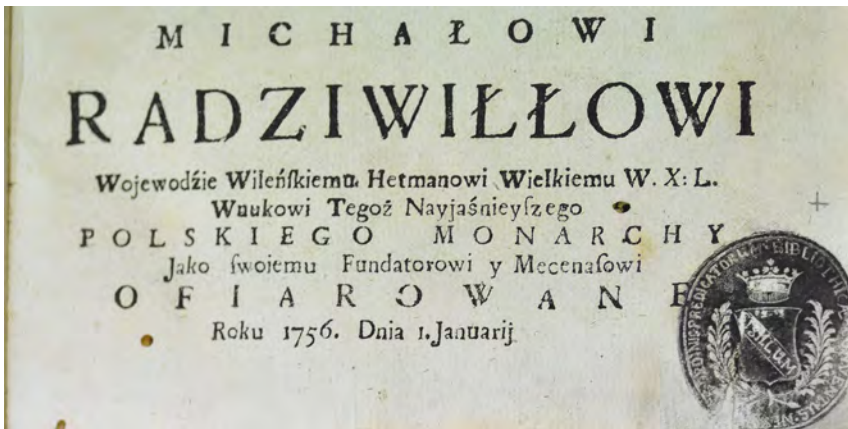
W ramach pierwszego etapu przeprowadzono kwerendę z autopsji, której przedmiotem były druki z XV–XIX w. z dawnej biblioteki Dekanatu, stare druki z księgozbioru Józefa Ignacego Kraszewskiego, biblioteki Czytelni Ludowej, biblioteki Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, a także stare druki pochodzenia pomuzealnego. Łącznie poddano kwerendzie 9879 druków z XV–XIX w. Znaleziono 114 zapisów proveniencyjnych po 61 skasowanych klasztorach 16 zakonów i zgromadzeń zakonnych (zob. tabela 1).

Na uzyskane wyniki może mieć wpływ różnorodny charakter badanych księgozbiorów, sposób i cel ich gromadzenia. Głębsza analiza wyników badań proveniencyjnych prowadzonych w księgozbiorach historycznych Książnicy Cieszyńskiej będzie możliwa po zakończeniu wszystkich etapów kwerendy.

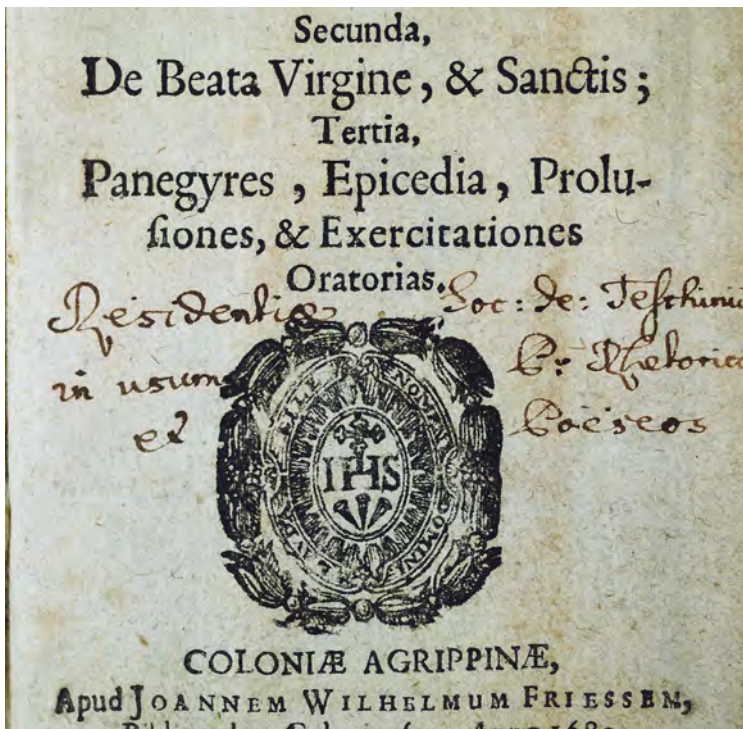

Ryc. 1. Wkomponowany w sygnet drukarski zapis proveniencyjny klasztoru bazylianów w Żyrowicach na druku Jacob ZEGERS, *Conceptvs morales svpra dominicas: patre labore genitos, matre sapientia natos, calamo obstetricae svsseptos*, Lovanii 1645, sygn. CL II 11010. Fot. K. KLECZEK

3 J. SZTUCLIK, J. PICHA, *Literatura medyczna w zbiorach cieszyńskich lekarzy i farmaceutów w XVIII/XIX w., na podstawie zapisów proveniencyjnych w Bibliotece Leopolda Jana Szersznika w Cieszynie*, „Medycyna Nowożytna”, 9, 2002, 1–2, s. 165–176.

Ryc. 2. Odcisk pieczęci biblioteki klasztoru dominikanów w Nieświeżu na druku Jan Stefan PISARSKI, *Mowy staropolskie*, Nieśwież [po 1 I 1756], sygn. CL I 10568. Fot. K. KLECZEK

Ryc. 3. Zapis proveniencyjny cieszyńskiej rezydencji jezuitów na druku Nicolaus AVANCINUS, *Orationes Nicolai Avancini [...] in tres partes divisae, quarum prima continet orationes de Deo et Deo-homine, secunda de Beata Virgine et sanctis, tertia panegyres, epicedia, prolusiones et exercitationes oratorias*, Coloniae Agrippinae 1680, sygn. SD I 659. Fot. K. KLECZEK

Ryc. 4. Ekslibris biblioteki kolegium pijarów w Białej Wodzie na druku *Römischer Katechismus: auf Befehl Sr. Päbstlichen Heiligkeit Pius des V. für die Seelsorger herausgegeben*, Wienn 1763, sygn. SD I 683/3. Fot. K. KLECZEK

Ryc. 5. Ekslibris biblioteki klasztoru trynitarzy w Beresteczku na druku PIOTR Z POZNANIA, *Splendores hierarchiae politicae et ecclesiae a caelesti hierarchia exemplati et ad Christianum regimen atq. ad stabilem republicae permanentiam accommodati...*, Lvblini 1654, sygn. SD II 3122. Fot. K. KLECZEK